Излази три пута на недељу: Уторником, Четвртком и Суботом.
Стаје у Србији: на годину 120., гр., на 6 месеци 60 гр., на 3 месеца 30 гр., ч.; а у Аустрији: на годину 12 фор. без штемпларине, а са штемпларином 15 фор.

ВИДОВ ДАН

За огласе плаћа се по 2 гр. чарш. од врсте за три пута.
Ненаплаћена писма примају се само од дописника и шиљу се на редакцију; а пренумерацију у наплаћеном писму прима администрација. Рукописи се не враћају.

БРОЈ 14. У СУБОТУ, 5. ФЕБРУАРА 1866. ГОДИНА VI.

У БЕОГРАДУ, 5. ФЕБРУАРА.

Јучерашња пошта донесе нам у загребачким листовима адресу њег. величанству Фрању Јосифу I., коју је на тамошњем сабору усвојила већина мањине, јер кад 78 чланова кажу да је примају, 22 да је не примају, а 92 да не ће да даду гласа, онда не знамо како бисмо ту аднесу друкчије назвали. *)

Овај се акт у многоме којечему разликује од онога, који је саставио био др. Рачки, а преко свега овај последњи далеко је над оним првим што се тиче основаности и дијалектике.

Посмотримо ли адресу у њеној скупности, то је она кадра да у неколико задовољи човека, јер у опште узевши није изгубила из вида права тројне краљевине и прилично јој схвата положај према Угарској. Али узимајући је са строгог гледишта, могло би се у појединостима њеним више којешта пожелети.

Но овде ћемо нешто да кажемо само за три точке, јер то су точке особито важне, и управо сачињавају језгро целе адресе.

По важности својој најзнаменитија је точка она, у којој сабор каже да је готов „ступити у ужу државо-правну свезу с краљевином угарском“, наравно на основу потпуне земаљске автономије, која по праву постоји. Ту је јавна исповест да је тројној краљевини политички потребно да је с Угарском у савезу, а ми, који смо то вавек заступали, можемо само честитати сабору што је појмио ту потребу. Али не заступасмо никад мисао такву, по којој би та потреба излазила само као једнострана, па надамо се да ће се и друга страна на њу обазрети. Обема су странама интереси једни, па с њима морају и у Пешти изаћи на исти пут, на који изађоше у Загребу, а кад би се то изгубило из вида, могле би и Угарску снаћи несреће не мање као и тројну краљевину. Лудо би било лишити себе природне потпоре па да се добије некаква вештачка или иначе говорећи измајсторисана, — лудо као н. пр. кад би когод дао себи одсећи ноге па да их замени штакама. С тога адреса има пуно право што захтева да се договори воде као међу „два једнака и пуноправна фактора“, јер заједница није да се једна земља подчини другој, него да једна стоји поред друге; заједнички им се интереси слажу само кад су обе у једнаком положају, а друкчије никако. Политичко се пријатељство купује једнакошћу у уживању права — неједнакост производи цепање и непријатељство. Ми бисмо желели да се у Пешти не оглуну на овако осведочење.

Врло је важно и оно што се каже за граничарске одношаје. Припозната је ствар да је војна граница преживела себе. Аномалија ове установе осећа се врло јако, јер — признати ваља — неправда је што у небо виче, да се читав народ један као неко робље држи у бесправном и на сваки начин врло тешком стању, а само због ствари које нема више. Из овог, као што мислимо, основаног узрока произлази да та аномалија треба да престане, и народним је заступницима света дужност да се за то заузимљу из све силе и снаге. А ту дужност налазимо у адреси изражену веома слабим и скоро празним речима, то пак не да се ни чим на свету оправдати. Рачкога предлог у овој се ствари много оштрије изражавао па наравно и већма одговарао цели. Адреса се нада, да ће њег. величанство ствар ту довести у сагласност „са захтевањем државног права и народног развитка“ — то је свакако речено лепо дипломатски, али се ту може и свашта и ништа разумети. Где је пак реч о тако светом интересу, ту би ваљало да се поступа мање дипломатски а више патриотски. Народима у опште ни од какве користи није градити дипломатске беседне фигуре, — њима ваља да просто, лојалним, али пресудним, не замотаним речима траже своје право. Но на ствар војнце границе ми ћемо се још вратити, као што напоменусмо говоривши о адреси угарског сабора.

Није неважна — ма да се тиче само правног питања — ни трећа точка, на име да тројна краљевина и у ствари буде тројна а не само по имену. Ми само пристати можемо од речи до речи на све, што се у адреси у том погледу каже, јер што се год ту тражи ни за длаку не прелази преко права краљевине Далмације, Хрватске и Славоније. Ствар је са свим проста, — хоће ли се за основ да узме што је право, то адреса стоји на најтврђем темељу, или ако се не ће што је право — онда остаје само да се каже: tet est mon plaisir (ја тако хоћу). Сабор није могао друкчије чинити но што је учинио, јер народи не смеју се никад удаљити с гледишта правног, — то је гледиште њихова моћ, која се може истина за дуго да гази али никад да погази, и гажење те моћи вавек нађе своју мазду.

Ако и немамо ништа даље да приметимо против адресе, ипак имали бисмо доста којешта да кажемо против разних догађаја, који се на сабору збише док је адреса претресана. У тим догађајима *видимо* појаве, који не издају никакву *особиту политичку* способност у народа, којег заступници сабориишу у Загребу, у неколико могли бисмо му посумњати и о снази политичке свести а да не будемо скептици. Дебата због народног имена, поступак при граничарском питању, и гласање о целој адреси пошто јој делови беху већ примљени — то је све пуно момената, који нама, који смо и по самом осећању тако блиски народу хрватском, могу прилике да даду да се збиљски и не баш пријатно замислимо. На име тако наречена „самостална народна партаја“, која близу народа стоји као што је близу неба „син небесни“ (како називљу цара хинеског), показа одвећ јасно своју слабу страну и изнесе на видик ствари, које је представљају у свези с начелом народу антагонистичним; али народ се не да за нос вући — он распознаје и пријатеље и непријатеље своје, па јамачно ће нам показати куд спадају људи из „самосталне народне партаје“. Ти дуси чини се да прислушкују глас звона негде подалеко, и задахњују се из даљине *интересима који су и њима самима страни.* Добро је да се то изреком каже.

Ми се надамо да ће племенити народ хрватски првом приликом оставити ове „народњаке“ код куће, па учинити бољи избор. Можда ће му дотле — а нарочито у граници — на руци бити и одрешитији ред изборни, а и други му се гдекоји окови скинути с врата.

*) Ми ћемо је саопштити у првим листовима што иду.

ОСНОВА ЗА АДРЕСУ УГАРСКОГ САБОРА.

(Свршетак.)

Срдачно захваљујемо В. В-ству што сте благоволели сабор хрватски и славонски премилостиво позвати да би се за рана постарао, да земље те буду на овоме нашем сабору заступљене као што треба. То сматрамо као доказ да В. В-ство доиста намеравате сачувати целокупност угарске круне и наш сабор попунити. Ми према овим земљама као нашим уставним другаа и сада мислимо онако исто, као што смо год. 1861 у препонизној својој адреси изјавили В. В-ству. С тога на ново кажемо: „ако Хрватска хоће да као земља има дела у нашем законодавству, ако ће с нама да је на чисто због услова, под којима је скопчала с Угарском свој државоправни положај, ако ће у том послу да с нама у додир дође: ми не ћемо ни то одбити.“ С искреним поверењем пружамо им братску руку, а само нека се одржи целокупност и уставна самосталност наше земље и круне угарске.

Али изјављујући своју препонизну захвалност не можемо ни да прећутимо како нам бригу задаје што престолна беседа говориће о Хрватској и Славонији Далмацију и не спомиње. Та земља заједно с Хрватском и Славонијом припада круни угарској, а будући сте В. В-ство прагматичку санкцију, која пресудно изриче неразлучност земаља што спадају под угарску круну, узели као точку с које да се поступа: то В. В-ство јамачно не ћете хтети да толико пута свечано подјемчена целокупност угарске круне остане и даље украћена.

Закључења она хрватског сабора од 1861, која нам В. В-ство благоволисте саопштити, мислимо да онда узмемо да о њима радимо, кад узможемо радити са заступницима тих земаља или с њиховим, погодбе ради изасланим пуномоћницима, па с њиховим пристанком ту ствар да свршимо.

Захвалност изјављујемо В. В-ству и за оно превисоко старање, по коме В. В-ству лежи на срцу да се коначно уреде одношаји који проистичу из сједињења Угарске и Ердеља. Основ су овим одношајима положили закони, који су год. 1848 у споразумљењу обојих земаља издани о заједници Угарске и Ердеља, а ти су закони краљевским одобрењем свечано потврђени. Али ту има још много којешта да се изради, и ми не сумњамо ни мало, да ће озбиљног разматрања и увиђавности требати па да се ствар реши како да се свим странама учини што је праведно и све да се успокоје. У саветовањима о тој ствари нас ће руководити осећања братске љубави, а надања наша почивају на уздању, да нико не тражи од нас ништа, што би у погибију доводило основна начела нашег устава.

Што су Хрватска и Ердељ позване да дођу на наш сабор, тим је уклоњена тешка сметња, која год. 1861 највише на путу стојаше законодавној делателности. Дозволите нам В. В-ство молити и надати се да ћете силом краљевске власти учинити да и Река као део што допуњава земљу, а и као тело, које се у 5-том законском чланку од 1848 броји међу саставне удове угарског сабора, буде на сабору заступљена.

У смотрењу оних наших суграђана, који су по политичким тужбама осуђени, поновљавамо своју препонизну и с искреним поуздањем још у год. 1861 В. В-ству поднету молбу, па распростиремо је и на оне наше суграђане, који су у течају последњих година осуђени или се под судом налазе. Благоволите В. В-ство ову нашу молбу саслушати па поверење народно утврдите и тиме, да ново доба, ком се од уставног осећања В. В-ства поуздано надамо, збрише жалосне остатке прошлости и срцима нашим залечи крваве ране.

Ми знамо и признајемо са срдачном захвалношћу, да В. В-ство отачански намеравате растерати страховање, које до сад осујећаваше расправу државоправних питања. Сравњујући прошлост и садашњост видимо с радошћу, да се здраво међу собом разликују и точка с које се поступа и цел и средство. Прошлост нам задаваше бескрајњег страха, садашњост нас храбри да се надамо лепшој будућности.

В. В-ство је отворило уставно поље нашој делателности, а ми ћемо на том пољу радосно чинити своју грађанску дужност. Но с тежњама својим тада истом можемо успети, ако нам кораке на путу законодавства успрати тврда вера, да опет само сједињена воља краљева и народна може променити оно, што краљ и народ установе заједнички. Тој вери пак може за основ да служи једино правна непрекидност кад се и у начелу призна и фактички у живот приведе.

В. В-ство нисте ради да нам апсолутном владалачком влашћу октроишете нов устав, а ми, који се држимо закона што по угарском уставу стоје, нисмо ни власни да драговољно примимо такав октроисан устав. В. В-ство ступајући с прагматичке санкције позивате нас да уставним путем променимо што није добро у нашим законима и да попунимо што им не-

достаје. Али земља је и сада још једнако под владом апсолутном. Устав наш, по ком имамо да вршимо право законодавства, и сада је обустављен у својим вештаственим деловима. Наши потврђени закони, у погледу којих и само В. В-ство премилостиво признајете да се против формалне законитости њихове не може ништа казати, фактички се сматрају као да не постоје, напротив већином и сада се још држе наредбе, које су издане мимо наше основне законе, па управо и противу њих, и који једнако узмућују не само најсветије интересе државних грађана но и унутрашње спокојство појединих вероисповедних општина; ми немамо парламентарне владе, немамо одговорна министарства; земаљске муниципије, жупаније, дистрикти и вароши нису ни сада још постављене у свој уставни положај, и по свим струкама јавне управе влада система апсолутна. Два једно од другог независна чиновничка тела руководе јавну управу у простору наше отаџбине, а ни једно од њих није уставно, па шта више још мимо то и једно је туђе, у колико ни којим начином не зависи од угарске државне власти.

Од В. В-ства молимо дакле правну непрекидност у смислу наших закона, на име владу парламентарну, одговорно министарство и земаљске муниципије установљене на ново по начину уставном. Ми не желимо ништа друго но да се држе закони, јер закон који се не држи само је мртво слово, без правне непрекидности устав нема живота. Ми не молимо ништа што је политички немогућно, ми не ћемо безбедност монархије да доводимо у погибију или законита права нашем владаоцу да украђујемо, а вавек ћемо уважавати што по праву траже сестринске земље. И ми то што оне траже сматрамо да је ствар општег интереса од велике важности, али смо уверени да с овим општим интересима није у противусловљу кад би се наименовало угарско министарство и уставно завеле земаљске муниције.

Знамо ми, да ће по свему ономе, што се за последњих 17 година без нашег утицаја учинило, бити много тегоба у прелазној периоди; знамо ми, да ће повише времена требати док се фактички предузму и уреде разне гране у државној управи, па можда ће то и по неке заплете собом произвести, за које се велика смотреност изискује па да се могу одвратити. Али ни због самих ових обзира није потребе да се и даље држи система апсолутна, нит ти обзири искључују могућност да наш устав оживи фактички и док се ми саветујемо о измени појединих закона.

У прелазној периоди не може поступак одговорног министарства у свему ићи онако строго по пропису као у редовном току уставнога живота, који никад не беше узмућиван ни прекидан. Наш ће сабор то свагда имати пред очима, и о поступку одговорнога угарског министарства, као владе парламентарне, у погледу свега онога, што иде на посредовање у поравнању путем уставним и на привремено руководство јавне управе, судиће не строго но колико је праведно гледајући кроз прсте, да — ми смо готови да колико је могућно потпомажемо сваку тежњу, којом би се с искреношћу ишло на ту цел.

Овим начином моћи ће да се савладају тегобе, које би се можда изродиле, а јамачно и савладаће се, ако краљевска моћ В. В-ства премилостиво успотпомаже живу у тој ствари тежњу сабора. Кад би се тако вештаствен део нашег устава повратио, то би подигло у народу поверење и учинио се крај оном страховању, које би највише могло смести жељени успех. Одговорно ће министарство по своме наименовању уживати поверење В. В-ства а као парламентарна влада и поверење народно. На основу дакле овога сугубог поверења, стојећи једнако у додиру с обема странама, оно ће својим саделањем олакшати ток саборских договора, својим разјашњавањем напред већ растерати многе сумње и једно другом приближити мисли које се иначе не слажу. Да, будући да му званични положај његов налаже да је у чешћем сношају с државницима осталих земаља В. В-ства, то и у овом погледу може на руку учинити да се расправе многа тешка питања.

Ако ли напротив В. В-ство не благоизволите саслушати ову нашу праведну жељу, па држећи и даље апсолутну систему одрекли би нам завести парламентарну владу и одговорно министарство, то ће срца наша морати опет да обузме црна брига и наша нам колебљива нада да отешча сачувати спокојство душе, које нам је толико од потребе при расправљању тешких питања што су нам предата. Овај наш сабор сазван је на основу устава, који је подјемчен и прагматичком санкцијом. Његов је задатак: да неколике вештаствене точке у нашим законима промени; угарског краља да крунише, и отаџбини да оснује срећну будућност. Благоволите В. В-ство премилостиво у призрење узети шта ће бити, кад би земља баш у ово време, где преко својих заступника врши то уставно право, стајала у свему осталоме изван устава?

Осим парламентарне владе и одговорног министарства законита муниципална управа по жупанијама, дистриктима и варошима друга је вештаствена ствар, коју изискује наш устав. Обоје је у неразлучној свези једно с другим.

Кроз све установе угарске веје идеја автономије, та автономија сједињава најбоље снаге да потпомажу управу, јавношћу својом даје најпоузданију контролу против злоупотребљења, и полаже границу незаконитом прекорачивању званичне власти. За уставнога нашег живота сачувала нам је отаџбину од системе бирократске, која је у непосредној супротности с установама, јавним животом и обичајима земаљским.

Докле се год не заведе автономна управа земаљских муниципија, као што им је устав даје, не може ни уставна делателност народа притицати у помоћ јавној управи. Без јавности ће контрола бити недостаточна, а међу тим понајвише ту страда поверење према званичницима, а другим каквим путем тешко да се може удесити јавна управа па у трошковима да се толико уштеди. Автономна муниципална управа главни је део самосталности домаћој земаљској управи, коју сте В. В-ство благоволели премилостиво признати.

СваК из свега срца жели да се на опште успокојење расправе важна питања, која стоје нерешена. Али ово успокојење ако ће да се постигне и у погледу измена које би одговаралe цели, можемо онда истом ишчекивати поуздано, кад познавањем ствари и положаја сазру идеје и у кругу народном, а томе се ни чим не иде тако ласно на руку, нити и шта на свету савлађује брже страх и неосновану зебњу од непознате ствари, као кад се јавно води разговор. Што у том погледу може штампа да учини, више је теоретично и на сваки начин ограничено на мањи круг, а напротив јавност, која је скопчана с уставним животом земаљских муниципија, на практичном пољу прикупља људе из разних предела, па тако узајамним разговором и договором рашчишћени појмови имају у даљем простору утицаја и на ниже слојеве народне. Ми смо дакле уверени, да се свеопште успокојење, без кога тешко да би поравнање било срећно, ни чим не може унапредити лепше, него тиме, кад би се у земаљским муниципијама завела уставна автономна управа.

А ми се не бојимо да ће из тога, кад се заведу земаљске муниципије, изаћи и само узгредно великих тегоба државној влади, јер смо уверени, да ће сабор и међу тим бити готов да одговорном угарском министарству В. В-ства даде власт и спомоћна средства која су му потребна да подобне тегобе отклони.

По свему дакле наведеноме надамо се поуздано, да ће В. В-ство премилостиво одобрити нашу молбу, за коју подједнако говоре и прописи наших основних закона, и интереси јавне управе, и призрења политичке умесности.

И тако смо осећања и жеље своје изјавили пред В. В-ством са срдачним поверењем. Најсветији предмети нашег поштовања, наше љубави и непоколебљиве верности на земљи су: отаџбина и краљ; а сједињени интерес обојих главна је цел нашим тежњама. Основа нашем уставу је закон, његов крајеугли камен краљевска власт; а обојем се покоравати наша је највећа грађанска дужност. Дужност би ова само онда била тегобна, кад би с једне стране закон а с друге краљева воља дошли међу собом у вековечну и неизгладљиву супротност. Али милост, којом је В. В-ство говорило верном народу угарском, и уставна осећања, која В. В-ство у привисокој престолној беседи изразисте, дају нам поуздану наду, да поред све разлике у мишљењу, која се по кад и кад појављује, не ћемо никад допасти таква мучна положаја, који се не може да изравна. В. В-ство не ће од нас тражити жртве, коју преко потребно не иште она заједничка цел што је постављена у прагматичкој санкцији: а ми ћемо за утврђење ове цели верно учити све што нам дужност наша налаже, и што опште благо наше отаџбине изискује.

Мудрост ће В. В-ства отачанском милошћу уважити ово што се ми тврдо држимо свога устава, који је најјача потпора како нашој слободи тако и краљевском престолу. Листови историје сведоче, да је престо најпоузданије стајао у оних народа, који најпостојнијом верношћу бранише своје уставне законе.

Нек В. В-ство буде уверено, да наша приврженост к нашем старинском уставу и наша приврженост к краљевском дому В. В-ства, што га је народ наш на основу устава из своје слободне воље подигао на угарски престо, врело своје има у једном истом извору, у најчистијем извору пијетета!

СРБИЈА.

Под 25. пр. м. изашло је највише решење, којим се у уређењу велике школе од 24. Септ. 1863. §-фи 22 и 29 замењују овим:

„§. 22. Академійскій саветъ избира изъ средине свои члановa сваке године єдногъ деловодителя (декана), кога є дужность водити протоколъ саветски заседаня као и протоколъ класификація, руковати новцима на научна средства и друге потребе одређенима, и трошити ій по одобреню ректора или академійскогъ савета, израђивати сва писмена у деловодству академійскогъ савета и ректора, и у опште у помоћь притицати ректору у вршеню нѣгове дужности а и заступати га у текућимъ пословима сходно упутствима.“

Професор велике школе Сергије Николић стављен је по потреби службе у стање покоја.

Професор др. Јосиф Панчић постављен је за овогодишњег ректора у великој школи.

Але са Спасић постављен је за канцелисту у министарству финанције.

Први рачуноиспитатељ у гл. казначејству министарства финанције Радивој Милованчевић стављен је због слабости здравља у стање покоја.

---

* У *Београду*, 4. Февруара. По званичном извештају, што га је управитељство поднело надлежној власти, налазимо се у стању неке занимљиве статистичке податке о престолници нашој саопштити читаоцима.

Варош Београд сачињава општину за себе, но њој припада и Топчидер. У Београду има четири цркве православне, на име три у вароши, а једна у Топчидеру, за тим и једна јевангеличка [1]); после 69 зиданих и 500 незиданих, свега 569 кућа државних, 7 зиданих и 13 незиданих кућа општинских и 2203 приватних; 13.096 мушких и 9297 женских, свега 22.393 житеља, међу којима 3095 странаца.[2]) Стајаћа војска, које има од свију струка оружја а настањена је у Београду и Топчидеру, није узета у овај рачун.[3])

Од наведеног броја живе у Београду: а) у кварту врачарском: 1834 мушких и 810 женских лица наших а 91 мушких и 75 женских лица странаца; б) у кварту палилулском: 1091 мушких и 1068 женских лица наших, 150 мушких и 144 женских лица странаца; в) у кварту дорћолском: 1954 мушких и 1938 женских лица наших, а 328 мушких и 347 женских лица странаца; г) у кварту теразијском: 2678 мушких и 1660 женских лица наших, а 397 мушких и 410 женских лица странаца; д) у кварту варошком: 2492 мушких и 1328 женских лица наших, а 303 мушких и 240 женских лица странаца; е) у кварту савамалском: 1412 мушких и 1006 женских лица наших, а 344 мушких и 254 женских лица странаца; и ж) у Топчидеру: 17 мушких и 12 женских лица наших, а 5 мушких и 5 женских лица странаца, не узимајући у тај број осуђенике.[4])

Даље у Београду има: 3868 пореских глава, 377 чиновника,[5]) 20 свештеника, 6 калуђера, 11 основних школа с 18 учитеља и 882 ученика, 11 женских школа с 13 учитељки и 614 ученица; 1 полугимназија с 236 ученика, реалка с 37 ученика, гимназија с 520 ученика, велика школа с 194 ученика, виша женска школа у 3 разреда с 133 ученица, и богословија с 200 богослова заједно са странцима; 246 владиних служитеља, 1423 дућана варошких, и 277 механа варошких.

Добегло је у Београд 1865 год. 396 лица која су тражила заштите наших закона; у сажитељство примљена су 22 лица, а из сажитељства отпуштена 2.

Породица није подељена ни једна.

Општинским судом кажњено је 27 кривца, и то.

---

[1]) Имале би се још додати: митрополитска капела, капела римокатоличка у аустријском консулату, и јеврејске синагоге.

[2]) Број и једних и других ваљало би да је наведен и по вероисповедању, а такође и по еснафима.

[3]) Добро би било да се зна и број војске, а такође и жандармерије и ноћних стражара, не мање пак и турског житељства у граду.

[4]) И овима би добро било да је наведен број.

[5]) Да л' су ту и пензионари?

1 телесно, 6 затвором, а 20 новчано, од чега је 116 цванцика ушло у касу општинску.

Управитељством је предато суду да се осуде за разна злочинства и преступљења 163 лица, само оно пак казнило је за полицајне иступе њих 2632,[6]) и то: телесно 694, новцем 1322, а затвором 616. Новчане овде поменуте казне изнеле су 57.444 гр. ч.

Општински је суд издао разним лицима 5273 својих печата.

Управитељство је издало 261 великих и 2772 малих пасоша, а визирало их је 4841, исправа служитељима приватних лица издало је 1894.

Крађа је било 295, којима вредност износи до 274.110 гр. и 11 пр. чар.; убијства је било 6, а самоубијства 2.

Прихода новчаног имало је управитељство са свима својим квартовима и одељењима 278.702 гр. и 27⅓ п. чар. или 11.612 талира, 14 гр. и 27⅓ п. ч.

За целе године било је у свему 21 које мањих које већих пожара, а свима им штета износи на 70.000 гр. чар. Јавних је балова било у свему 146, од којих приход на 296 талира ушао је у општинску касу.

Грађанских спорова расправљано је код управитељства и његових одељења до 11.000.

У течају 1865 године цена је хлебу најнижа била 35 а највиша 50 пара на оку, и одређивала се повремено.

У војничким болницама у Београду и Топчидеру те је године лечено 2664 болесника, од којих је оздравило 1655, умрло 22,[7]) а неспособних за војничку службу отпуштено кући њих 66; у варошкој пак болници лечило се 886 (новопримљених, а с 46, који су остали од 1864 год., свега 912) болесника, од којих је оздравило 495 а умрло 105, као неизлечљивих отпуштено 39, мртвих донето 55[8]), опорављених отишло 113, а пријављених но недошавших 11; остали број прешао је да се и даље лечи у год. 1866.

Преко целе 1865 год. родило се: а.) код православних 311 мушких и 300 женских, свега 611, а умрло 403 мушка и 275 женских лица, свега 678;[9]) б.) код римокатолика родило се 42 мушких и 42 женских, свега 84 лица, а умрло 35 мушких и 41 женско, свега 76 лица; в.) код јевангелика родило се 13 мушких и 5 женских, свега 18 лица, а умрло 12 мушких и 3 женских, свега 15 лица; г.) код јевреја родило се 36 мушких и 22 женских, свега 58 лица, а умрло је 16 мушких и 14 женских, свега 30 лица.

Бракова је закључено: а) код православних 236, б.) код римокатолика 25, в) код јевангелика 8, и г.) код јевреја 12.

У течају 1865 године походило је нашу варош из страних земаља до 22.000 путника, а наших је у стране земље ишло до 18.000, из унутрашњости Србије долазило је до 10.000.

Подметнуте деце нађено је 2 мушких и 7 женских, од којих троје је женских умрло. С овима од ове године оставшим и с онима од прошлих година има сада општина на издржавању 13 мушке и 10 женке деце којима се родитељи не знају

Месеца Јануара, Фебруара и Марта, изузевши првих 15 дана у Јануару, време је било у опште хладно, облачно и с великим снеговима; после тога наступило је у месецу Априлу време постојано, ведро и топло, и тај карактер задржало је кроз цело лето, па и саму јесен, те је тек 20. Новембра наступило време променљиво и хладно. Овим изложеним подацима и температура је потпуно одговарала тако, да је прва три месеца у опште ниска а од месеца Априла па до Новембра у опште висока била.

Од 690 болесника, које је ово-варошки физик лечио, највише је њих боловало од болести у оруђима, која служе за варење; иза тога најчешће су биле болести приступних грозница с разним компликацијама и болести у оруђима за дисање. Карактер болестима био је у опште катарално запаљив. Даље кроз целу ову годину није против здравља људског било никакве епидемије (заразе), изузевши само мале богиње и преступну грозницу, које су као редња и то прве у месецу Јуну и Јулу, а друга у Августу владале. А случајева напрасне смрти било је, и то: а.) у месецу Јуну двојица су се удавили у Дунаву; б.) у месецу Октобру једно се дете опарило водом и после 12 сахата умрло, а један се надничар убио из пушке; в.) у месецу Новембру удавио се један надничар ноћу у бунару; г.) у месецу Децембру умрьо је један момак фурунџијски од ћумура а један опет од 24 године сам је себе из пушке убио; д.) трећи и последњи случај напрасне смрти у Децембру месецу био је што је један надничар пао на главу и у следству тога што му је тим поводом ушла крв у мозак умрьо је.

[6]) Да ли у овом броју има и таквих, који су више пута кажњени, и колико их је?

[7]) Заиста врло редак појав, који показује и добру управу и добро надгледање и добро неговање, јер на 100 болесних не долази ни пуно 1 умрли.

[8]) Да ли су ови мртви донесени узети у онај напред наведени број умрлих?

[9]) Да би се одношаји умрлих према рођенима могао појмити, као што статистика иште, требало би код умрлих да је наведено колико их има од сталних житеља београдских, а колико од оних, који повремено службе или иначе посла каквог ради пребивају овде.

љ. С *Врачара*, 2. Фебруара. Добар је знак што се почела у јавним листовима обраћати пажња на народно-економска питања у земљи нашој, и ми с великим задовољством читамо дописе које из унутрашњости добијате. Мислимо да је знак свести што ваши дописници из разних крајева траже да се најпре јавна мисао сагласи у чему је управо *корен* злу па ће се после и лека потражити, а нама је још особито мило, што они без претензија, без кићења и цифрања казују одвећ љубазном простотом шта мисле.

Ваш дописник из рудничког округа врло добро каже, да нам ваља свима колико нас год има настојавати да се почне једном радити онако како доиста треба. Да искрено говоримо, до данас ми смо некако чудни људи били. Скрстимо руке па чекамо да влада све учини. Ако се не може на све стране у један пут да стигне, ми одмах велимо: за што влада не изда закон за ово? А ако се изда какав закон онда се опет нађе по неко да каже: за што влада и у то да се меша, за што кад наука једна (а управо школа једна) безусловно вели: laissez faire et laissez passer, т. ј. пуштај нека иде? Треба да доиста свакоме Србину лежи на срцу напредак народни, па нека сваки помогне речју, мишљу и делом колико ко може. Ми не рачунамо да је онај патриот који сам себе тако називље у друштвима и на састанцима. У опште нама самим и не припада да судимо да ли смо патриоти, то ће остати да кажу срца наша, па какав стид и срам ако се не може друкчије него запише да је међу нама пуно патриота на језику а мало на делу!

Него да пређем на главну ствар овом мом допису!

Дописник ваш из рудничког округа у последњем броју вашега листа препоручује шорење села као средство да се народ посредно и непосредно доведе да прилежније долази у цркву. Овим је он и нехотице наговестио да има нека свеза материјална живота и вишег етичног и религиозног живота, и једном цртом додирнуо два најважнија питања нашег народног живота.

Свакоме ваља да је жао што се служба божја слабо походи. Ми се бојимо најгрђих последица оваког занемеривања — не што се тиче спасења душе — јер Бог је милостив —, него што се тиче среће овде на земљи, — јер закони природе не праштају никоме. Служба божја није у томе доћи у цркву па се сахат и по клањати и крстити, бацити у тас десет пара па кући. Човек иде у цркву да се вером и утехом окрепи, да очисти срце од нечистих осећања а да га напуни узвишеним, — не да се одрече човечанства, него да сам постане чист и светао човек, да бистро опажа шта је право и да чини шта је право. У народа у кога има права, здрава побожност, у тога народа има пре свега највише јаких и чистих карактера, ту има најбољих привредника, ту је највеће благостање и највећа слобода. Ко је имао срећу да очима гледи благостање слободног народа швајцарског, тај је имао сваке недеље прилике да види како гомиле људи и жена свакога доба стоје пред црквеним вратима по читав сахат жудно изгледајући кад ће да се отворе. То исто приповедају и за американски народ, а тамо се још за свако место у цркви плаћа; по неке цркве дају место ономе ко највише плати, тако да се у овој или у оној цркви плаћа годишње по 50 долара (преко 21 ⌗) за јено место. Исте појаве имате и у Енглеској. Па где има напреднија и срећнија народа него баш у Енглеској, Швајцарској и северној Америци? Напротив у народа, који данас у привредноме и културноме погледу најниже стоји, наћи ћете или лажну или никакву побожност. Кажем, највећа је жалост што се у нас очевидно мало полаже на праву, на *здраву* истиниту побожност.

Па шта да радимо, како да се помогнемо?

Ваш дописник вели нека се ушоре села па ће народ и у цркву долазити. Тако што без сумње би олакшало долажење у цркву, а да ли ће доиста наше цркве бити у след тога пуније, то је са свим друга ствар и ми о томе веома сумњамо. Где се тиче тако узвишене идеје као што је вера и побожност, ту не могу да помогну никаква спољашња вештачка или како веле измајсторисана надражења. Још ми и не узимамо у рачун да најпосле само долажење у цркву није оно што се тим долажењем хоће.

Кад би шорење села доиста потпомогло долажење у цркву, онда би требало да су београдске цркве препуне људи недељом и празницима, а ми знамо како ту бива. Рећи ћете: јест, али у Београду имате читаоница и кавана, па ко није овде он је онде. А да ли сте ви сигурни да се у ушореноме селу не ће и пре цркве и пре школе подићи механа, можда и десет механа? А баш простоме човеку тешко је сачувати се од искушења. Али у место многог разговора ено погледајте наш народ с ону страну Саве у Срему и у Славонији, у Банату и Бачкој. Тамо су села лепо ушорена и опет ми смо имали прилику да чујемо како се свештеници тамошњи туже да народ слабо иде у цркву. С друге стране зна се да је у неким мало напреднијим земљама, где сељаци већином станују по далеко један од другога у својим кућама а у средини својих земаља, црква увек добро похођавана, и то како веле већ и с тога што су људи — станујући далеко један од другога — жељни да се виде.

Главно је што ми мислимо: не треба да случајне и мимогредне прилике воде народ у цркви него црква треба сама собом да се народу омили, народ треба из најчистијих побуда да вазљуби цркву. Научите народ да чита и пре свега дајте нека се служба божја завршује проповеди па ће се друкчије ићи у цркву. Подајте народу у руке свето писмо нека сам чита и мисли па ћете видети да ће Србија доиста бити богата чистим срцима и чистим карактерима.

Проповед у цркви, читање светога писма по народу, па онда у неколико и улепшање појања у цркви — то су ствари, о којима мислимо да не ће промашити своје цели. —

ПОГЛЕД ПО СВЕТУ.

Политичких новости данас мало имамо да забележимо. „Вин. Абндпост“ је сазнавши за адресу угарског сабора на први мах изјавио да се у њој иште што се не може дати, а на име министарство и миниципије. Сад се пак нађе побуђен да растумачи те своје речи, па вели да се ове две ствари не могу дати по старим установама, јер муниципалне власти, које су у свему автономне, не слажу се с одговорношћу министара, али тиме не разумева да се не могу дати и у обновљеном виду, нарочито пак не разумева да се не може дати једно ма које од овога двога, а по препмућству министарство. Ово ново разјашњење изашло је, као што „Политика“ извештава, у следству сукоба, који се беше изродио у влади због првога оног изјашњења, а тај сукоб сад је легао и „Вин. Абндпост“ као да наведеним својим разјашњењем наговешћује Угарској да ће добити своје министарство. А „Пест. Лојд“ већ дознаје из аутентична извора, да ће се правној непрекидности Угарске задовољити у свима точкама. И што је најглавније у ономе, што се тражи, биће све учињено. Чим се краљу преда адреса, сабор ће бити позван да настави саветовати се о расправи уставних питања и о свему томе да да зготови предлоге за закон. А будући да законе потврдити може само крунисани краљ, то ће његг. величанство зарад крунисања и потврђивања закона наименовати угарско министарство, можда само председника и министра унутрашњих дела, којима припада да потпишу законе. Судбина министарства пошто се потврде закони, који имају да уреде државоправне одношаје, зависи од тога како се круна и сабори погоде у овим стварима. У горњем дому сабора 1. ов. мес. предложио је гроф Фестетић да се на престолну беседу оправи од стране овог дома особита адреса, и тога ради да се састави одбор од 30 чланова, који ће адресу саставити. Гроф Јосиф Палфија предлагаше да се најпре дочека адреса доњег дома. И за један и за други предлог говорило је више беседника, а на послетку је с 136 гласова противу 53 примљен предлог Фестетићев. У публици је овај поступак горњег дома примљен врло непријатно, ма да се зна да ће његова адреса у начелу бити сагласна с оном доњега дома. „Хон“ вели да ће ово поступање гор-

12000
2

1924
1866

њег дома, као и оно што рече „Вин. Абндпуст“, проузроковати, да се у доњем дому дуго протегне дебата о адреси, и горњи дом уз то још за неколико недеља развлачи мирни развитак ствари. Доњи је дом имао седницу прекјуче, но о њој још немамо никаква гласа. 5. ов. мес. по подне дошао је у Пешту ерцхерцег Лудовик; кажу да је он одређен да буде изабран за палатина.

„Позор“ доказује да адреса загребачког сабора не одговара жељама ни једне саборске партаје, и томе се има приписати што је онако испало гласање при последњем читању њеном. Самостални народњаци, којима никако није по ћуди што је пријемом Мразовићевог исправка постао могућан договор с Угарском, хтели су оставити фузионској партији, која је састављена од народно-либералне и унионистичке, да сама одбаци адресу, па с тога не даваше гласа; народно-либералној партији чинило се да је велика одговорност напустити ствар, око које се три месеца радило, па се реши да унионистичкој партији да половину или само толико гласова, колико је потребно да адреса не пропадне, али с друге стране и сама је противу ње гласала, јер јој није по вољи што у њој није о војној крајини казано што би казати требало. И тим је поводом адреса добила само 78 гласова или релативну већину, а то је најјаснији доказ, да адресом није изражена воља већине саборске. Да би се пак колико толико изразила, Мразовић поднесе сабору с 98 потписа додатак к адреси да се уз исту оправи њег. величанству. Како је овај додатак 29. пр. мес. прошао на сабору, то читаоци наши већ знају, а прекјуче се имао на ново предузети, но какве је ту среће био, то ћемо моћи тек у другом листу јавити. Међу тим „Ген. К-ција“ изненади нас извештајем, да је бану телеграфским путем дошла заповест, да овај Мразовићев додатак прими и одмах га достави њег. величанству.

Опет почеше искршавати нови планови за уређење римског питања. Ако би народ у Риму, пошто отиду Французи, устао непријатељски против световне власти папине па направио немире, у којима би и личност папина могла изложена бити свачему, Француска ће — кажу — у таком случају предложити да се римско питање реши на овај начин: папи би се као световна државина с неограниченим правима суверенским уступила Бретања, у којој житељи, најстрожији католици на свету, никада нису били особито добри Французи па и данас се још сваким могућним начином бране против навале француског језика, као и против тога што се гази њихов народни језик келтијски, па би на тај начин с радошћу поздравили ову промену владаоца. Рим би се предао краљевству италијанском, а ово би у име накнаде уступило Француској острво Сардинију.

Међу дипломатским документима, који су шпањолској скупштини саопштени у „црвеној књизи“, има и нека нота, у којој шпањолски министар спољашњих дела изводи да по септембарском уговору припада и Шпанији право посредовати у Риму, ако би папина столица дошла у какву погибију од Италије. То је Ламармору побудило те под 24. пр. м. посла у Мадрит италијанском посланику депешу, у којој овоме препоручује да министру спољашњих дела Вермудецу де-Касру напомене, да септембарски уговор, ма да признаје начело немешања, ипак примењавање тог начела подчињава извесним условима. Ови се услови искључиво тичу Француске и Италије. По томе за друге силе њихово немешање у политичке послове Рима остаје чисто просто начело, по ком ће се Италија једнако управљати. Париски гласови казују да је Друин де-Лис незадовољан с овом депешом Ламарморином, па тога ради је 31. пр. м. имао разговора с Нигром.

Француски листови јављају да ће садашњи наследник рускога престола за цело испросити данску прицезу Дагмару, која је била заручена за пок. брата његовог. Прстен ће бити Априла месеца на рођени дан краља Христијана IX.

Руски посланик у Паризу барон Будберг позван је да дође у Петербург, путујући тамо 1. је ов. м. прошао кроз Берлин.

„Алг. Цтг.“ јавља да Русија скупља на граници подунавских кнежевина 50.000 војске.

По гласовима из Новог Јорка од 22. пр. м. Хуарецовци су отишли из Багдада, а царска га је војска заузела. Државни дуг сједињених држава износио је 20. пр. м. 2824 милиона долара. У Канади се боје јако да ће доћи фенијанци па направити буну. Сјуард се вратио у Вашингтон. У Санкт-Томасу састао се са Сантом Аном и уверио га да вашингтонски кабинет не ће трпети Француза у Мехици, нити царство мехиканско икад признати. Кажу да се у Хавани разговарао с једним ађутантом цара Максимилијана.

НАЈНОВИЈА ПОШТА.

Јуче су у Будим дошли из Беча сви министри, заједно с канцеларима хрватским Кушевићем и ердељским Халером, где с њег. величанством држе министарски савет. Ту се о врло важним стварима ради, на име о томе да се постави угарско министарство и да се састави посланица, којом ће се хрватском сабору одговорити на његову адресу. У смотрењу ове последње ствари важан је, и данас са свим потврђен глас, да је њег. величанство искало да му се пошље онај додатак, што га Мразовић у име унионистичке партаје предлагаше сабору уз адресу, па му *је одмах послан и 2. ов. мес.* већ се налазио у краљевим рукама. Што се министарства угарског тиче, гроф Белкредија не пристаје да се наименује док не буде учињена погодба са сабором, и тога ради дао је оставку, а од тога, како испадне поменуто саветовање у Будиму, зависиће хоће ли је узети натраг па да остане у министарству. Не знамо ништа казати да ли је прекјуче доњи дом започео своју дебату као што је оглашено; толико се само зна да само од десне стране саборске, која је противна и деаковцима и одлукашима, има уписано до 16 беседника. Између првих је потпредседник намесничког већа Бартал; он не ће истина да обара адресу, али ће да каже шта би у њој требало рећи а није речено; због тога ће при понаособној дебати предложити два уметка. И Срби народни заступници умешаће се у дебату при питању о народностима, јер налазе да оно није довољно, што је у адреси о томе речено, па ће предложити поправак. Румуни се ту с њим потпуно слажу. Међу Аустријом и Пруском одношји стоје врло незгодно. По париским дипломатским круговима држе да ће се оне по свој прилици завадити. Пруска је навалила да присвоји себи полабска војводства, но на такав начин, да с њом буду у персоналној унији. „Берз. Хале“ пише да је последња нота, коју је гроф Карољија прочитао Бизмарку „морала берлински кабинет обавестити да Аустрија не ће више трпети да јој се прети ратним сукобом. Ако би пруска војска ушла у Холштајн, тим ће се учинити да и друга нека војска уђе на другу, страну, чим се Пруској већ један пут претило. У Бечу је већ досадно постало поступање Пруске, и тамо је расположење такво, да доиста не треба још много па да ватра плане. Влада пруска не обзире се ни мало на закључења народне скупштине. „Пров. К-ција“ вели да оно, што је скупштина закључила о решењу врховног суда, не ће имати никаква успеха, нити ће и најмање шта променити у стању ствари. Шта је врховни суд решио, поред свега протеста скупштине остаће у пуној снази, и влада ће се тим послужити. У Француској је сенат 1. ов. м. прумио 9-ту точку адресе, која говори о стварима италијанским. Гроф Сежир, кардинал Боншос и генерал Жемо бесеђаху о септембарској конвенцији, изразивши се да немају вере у италијанску владу и иштући да се одржи световна власт папина. Сенатор Банжо рече да ће Италија извршити конвенцију најточније, али световна власт папина није кадра да се одржи у животу. Државни министар Руе рече: Септембарска је конвенција направила у Италија две извесне суверености; нема места да се сумња у лојалност италијанске владе. Француска је задржала себи одрешене руке. Кад би се казало шта мисли чинити, то би значило смести је или јој руке везати. Француска еднако иде за тим да се папство и Италија помире међу собом. Иначе по данашњој пошти нема у свету ништа особито ново.

Курс. # ц. 4 фор. 89 н., сребро $1\frac{3}{4}$%.

ОГЛАСИ.

РОДИТЕЉИМА!

Потписана објавила сам јесенас да ћу отворити приватну школу за женску децу, које сам и учинила. Но због незгодног стана иселила сам се из куће г. Игњата Станимировића у кућу г Јос фа Ресавца на стамбол-капији. У осталом у школи се мојој предаје све оно, што је онда у новинама обављено, као женски радови, основна и виша знања за девојке, француски и немачки језик и цртање. Девојчице од 5 година на више примају се на сву негу. (1-5)

У Београду, 4. Фебруара 1866.

ЕМИЛИЈА ОРЕНШТАЛНОВА.

КУЋА пок. ПЕТРА СТЕПАНОВИЋА, у којој је до сад била полиција врачарска, даје се од Ђурђева дана под кирију. У њој има 7 соба, 2 кујне, пространа подрум, бунар с пијаћом водом и башта за усев. Ко има вољу узети, нека се погодбе р ди јави потписаноме. (1-3)

У Београду, 4. Фебруара 1866.

ГАВРИЛО ЈЕРЕМИЋ.

НА опомадашњем балу у двору кнежеву загубљена је једна мала лулица од морске пене за цигаре, на којој су два фазан изрезана. Ко је лако могућно да је когод на тој лулици пушећи случајно је собом и однео, тако се моли онај у кога би била да је изволи предати или послати уредништ у овог листа. (1-3)

КОНКУРС.

При општинском суду вароши Београда упражњено е место другог инцин ра, скопчано с годишњом платом од 300 талира. Лица, коя се ове службе примити желе, имаю се с принадлежећим документима до 1. Марта ов. год. обштини вароши Београда приявити.

Г. № 15. Издано од стране суда обштине вароши Београда, 1. Фебруара 1866 у Београду. (1—3)

14. ов. мес. на теразијама у кући г. Мићића продаваће се на лицитацмји разне покућне ствари. (1-3)

При воєномъ министерству у Београду држаће се явна усмена лицитація 21. Фебруара ов. год. пре подне по правилу о држаню лицитація одъ 9. Марта 1864 Е. № 1782. за израду 50.000 комада флашица и 50.000 комада кутія одъ белогъ лима, у коима ће се држати зейтинъ и масть за подмазиванѣ оружя. За ову израду правительство ће дати матеріялъ, а предузимачъ ће се обвезати с мо. да флашице и кутіе о своимъ трошку и подъ надзоромъ надлежны лица артил риске управе у Крагуєвцу изради точно по моделима и условима.

У кауцію полагаће се 10 на сто одъ целе суме, коя би лицитанту припала за израду овы предмета према цени кою онъ излицитира.

Ближи услови овога израда као и модели могу се видити при воєномъ министерству и пре дана одређеногъ за лицитацію у канцелариске часове.

Е. №. 283. Издано изъ канцеларіє економногъ оделѣня министерства воєногъ, 27. Јануара 1866 у Београду. (2—3)

Потписани сам наумио продати своју кућу у Смедереву, која је тамо на калимегдану близу Дунава. У кући има пет соба, ходник, кујна, шпајз, све под једном зградом, пространа башта с два бунара; лице јој је с ј дне улице 32 а с друге 12 хвата, дужина пак плаца на западној страни износи 72 хвата. Место је за сваку радњу врло згодно; а услови су за купца одећ пробитачни. Ко је жели купити, нека се јави или мени или г. Стеви Спасићу у Смедереву.

У Беодраду, 15. Јануара 1866.

(6—6) Др. ЈОВАН ВАЛЕНТА.

Гувернантка једна из Германије која је већ неко време у том позиву овде у Београду дејствовала, тражи себи место у каквој овдашној или странској кући. Осим немачког језика и свију кућевних и виших женских радова даје елементарна обучавања у француском језику. Радо би примола на себе и кућу да води и надгледа. Ко жели из ближе известити се, нека се изволи писмено обратити на редакцију овога листа. (2—3)

РАСПРОДАЈА.

Остављајући коначно радњу објављујем да ћу

ЗА 25 НА СТО ЈЕВТИНИЈЕ НЕГО ДО САД

СА СВИМ РАСПРОДАТИ

готове МУШКЕ ХАЉИНЕ и ЖЕНСКЕ МАНТИЛЕ.

Овом приликом може свак да

ЗА ЧУДО ЈЕВТИНО

прибави себи потребних лепих хаљина.

У Београду, 4. Фебруара 1866.

ФИЛ. МОРТОН,

(1-3) у чаршији, у старом здању код Јелена.

Издаје и уређује Милош Поповић.

У државној штампарији.